

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Зданевич Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу

Ємчик Олександри Григорівни

**«Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти
у процесі професійної підготовки»**

на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Ємчик Олександри Григорівни присвячене важливій та актуальній як у теоретичному, так і у практичному відношенні проблемі. Нові вимоги сучасного суспільства визначають освіту як найбільш пріоритетну сферу життя і діяльності людства. Вибір інноваційного типу розвитку, демократизація і гуманізація освітньої галузі, тенденції до реформування традиційних моделей розвитку особистості породжують попит на висококваліфікованих фахівців педагогічної сфери. Одним із головних завдань професійної підготовки педагогів є формування здатності до творчого вдосконалення навчального процесу, тобто озброєння майбутніх фахівців вміннями знаходити нестандартний і найбільш ефективний спосіб вирішення освітніх завдань, формувати творчу особистість дитини. Тому серед пріоритетних напрямів педагогічної науки вагоме місце посідає дослідження підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти до творчої педагогічної діяльності, зокрема розвитку їхнього потенціалу.

Актуальність розробки такої проблеми зумовлюється сучасним запитом на високий рівень готовності магістрів дошкільної освіти до творчої педагогічної діяльності. Її розв'язання пов'язане із необхідністю трансформацій у традиційній системі освіти, змінами у технологіях, формах, методах, засобах навчання та потребою у розробці нових моделей розвитку творчого потенціалу в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Проблема розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки зумовлена також неадаптованим до цієї ідеї змістом теоретичної та практичної підготовки в закладах вищої освіти. Актуальним за таких обставин постає подолання суперечності між об'єктивною потребою закладів вищої освіти забезпечити розвиток творчого потенціалу фахівців на основі креативного й інноваційного освітнього процесу та наявними умовами освітнього середовища, орієнтованими здебільшого на репродуктивну й адаптивну діяльність студентів.

Викладені аргументи переконують в актуальності, своєчасності та доцільності для наукового пошуку дисертаційного дослідження Олександри Григорівни Ємчик «Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки».

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,

Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, Херсонського державного університету, Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Рівненського державного гуманітарного університету.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, необхідно вказати на наукову новизну і теоретичне значення одержаних результатів дослідження.

У процесі дослідження О. Г. Ємчик вперше з'ясовано стан розробленості проблеми розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки; обґрунтовано, розроблено й апробовано структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки в закладі вищої освіти, що складається із взаємопов'язаних блоків (цільовий, теоретико-методологічний, методичний, процесуальний та оцінювально-результативний), яка охоплює вперше визначені етапи (адаптаційно-ознайомлювальний, інформаційно-діяльнісний, творчої самореалізації) та організаційно-педагогічні умови (науково-методичне забезпечення творчої діяльності студентів у процесі навчання; забезпечення кваліфікованого творчого супроводу професійно-особистісного становлення та розвитку студента; організація творчого освітнього середовища; стимулювання та активізація самовизначення й самореалізації студентів у процесі науково-дослідної та самостійної практичної творчої діяльності у процесі професійної підготовки) розвитку творчого потенціалу;

дослідницею визначено структурні компоненти (мотиваційний, когнітивний, креативний, операційний і рефлексивний) творчого потенціалу магістра дошкільної освіти; обґрунтовано критерії (мотиваційний, когнітивний, креативний, операційний, рефлексивний), відповідні до критеріїв показники та рівні (інноваційний, виражений, латентний) розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти; запропоновано критерійно-діагностувальний комплекс оцінювання розвитку творчого потенціалу магістра дошкільної освіти;

авторкою уточнено сутність феномену творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки як інтегративної якості особистості фахівця з дошкільної освіти, що є системою професійних знань і вмінь, психологічних характеристик педагога, що забезпечують провадження творчої педагогічної діяльності, самовдосконалення, спрямовані на розвиток творчої особистості студентів, їхньої готовності до творчої взаємодії з дітьми дошкільного віку та набувають розвитку у процесі професійної підготовки в умовах магістратури;

удосконалено форми та методи розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки;

подальшого розвитку набули положення теорії і методики професійної підготовки фахівців дошкільної освіти в закладі вищої освіти

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Визначена О. Г. Ємчик мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й експериментально перевірити структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки – узгоджується із назвою дисертації, у її формулюванні містяться очікувані результати. Сформульовані завдання дослідження конкретизують шляхи і методи її досягнення, визначають бачення автором перспективи їхньої практичної реалізації.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат дослідження визначено коректно, відповідно до окреслених завдань і вимог до такого виду та рівня робіт.

Наукові положення, результати дослідження та висновки базуються на ґрунтовному аналізі психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та практики щодо сутності і специфіки професійної підготовки майбутнього педагога, професійної підготовки вихователя закладу дошкільної освіти, педагогічної творчості, розвитку творчого потенціалу, концептуальних положень нової парадигми вищої освіти педагогічних кадрів в Україні.

Обраний автором комплекс методів дослідження дозволяє в повній мірі забезпечити достовірність та надійність наукових результатів роботи. Наукові факти та ідеї, які розкривають концепцію дослідження достатньо обґрунтовані застосуванням *теоретичних* (аналіз і синтез психолого-педагогічної, навчально-методичної та спеціальної літератури із досліджуваної проблеми, порівняння, систематизація, узагальнення теоретичних даних щодо функціонування педагогічного процесу закладу вищої освіти, професійної підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти; аналіз нормативних документів; порівняння й узагальнення інформації для визначення стану проблеми і теоретичного обґрунтування структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки; теоретичне прогнозування, проектування та моделювання), *емпіричних* (педагогічне спостереження, бесіди, опитування, тестування студентів для вияву основних суперечностей і недоліків змісту, методів і форм їхньої професійної підготовки та дослідження рівнів розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки) методів та методів *математичної статистики* (критерій однорідності К. Пірсона для виявлення статистичної достовірності кількісних та якісних змін у рівнях розвитку творчого потенціалу майбутніх магістрів дошкільної освіти).

Зміст роботи та аналіз отриманих результатів роботи дають змогу констатувати про досягнення поставленої мети і вирішення завдань дослідження.

Практичне значення одержаних результатів

Результати дисертаційної роботи О. Г. Ємчик мають практичну значущість, яка полягає в тому, що запроваджено в освітній процес закладу вищої освіти структурно-функціональну модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти в єдності її структурних і функціональних компонентів; розроблено методику психолого-педагогічного діагностування рівнів розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти; оновлено зміст навчальних дисциплін за циклом професійно-практичної підготовки магістра дошкільної освіти в розрізі таких тем: «Механізми творчого процесу та його взаємозв'язок із педагогічною діяльністю», «Методи вивчення творчих якостей особистості педагога», «Технології творчої педагогічної діяльності»; доповнено зміст завдань педагогічної практики студентів; розроблено та впроваджено вибіркочу навчальну дисципліну «Основи розвитку творчого потенціалу майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу» та комплекс практичних завдань для розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура роботи є логічною. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (331 найменування, із них 9 – іноземною (англійською) мовою), 7 додатків. Загальний обсяг дисертації – 318 сторінок, із яких 170 сторінок основного тексту. Робота містить 10 таблиць і 15 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, яка корелює з темою та конкретизується у завданнях, об'єкт і предмет; розкрито наукову новизну й практичне значення роботи; наведено дані про особистий внесок здобувача, апробацію результатів дослідження, публікації автора; подано відомості про структуру й обсяг дисертації

У першому розділі «Теоретичні засади розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти» на основі аналізу науково-педагогічних праць дослідницею охарактеризовано основні дефініції дослідження: «особистість», «творчість», «творча особистість», «креативність», «творча активність», «творчий потенціал особистості» та «творчий потенціал педагога». На особливе схвалення заслуговує підхід автора до сутності творчого потенціалу як базової детермінанти творчої особистості, спроектованої на внутрішню схильність до реалізації творчої активності, яка набуває зовнішнього вираження у процесі творчої діяльності за наявності відповідних умов.

Дисертантка цілком слушно доводить потребу відображення в сутності творчого потенціалу майбутнього педагога специфіки освітньої галузі, змісту фахової підготовки до творчої педагогічної діяльності за освітніми рівнями та критичного бачення. Автором належним чином вибудовано визначення основної категорії дослідження «творчий потенціал магістра дошкільної освіти», який розглядається нею як інтегративна якість особистості фахівця, що є системою професійних знань і вмінь, психологічних характеристик

педагога, що забезпечують провадження творчої педагогічної діяльності, самовдосконалення, спрямовані на розвиток творчої особистості студентів, їхньої готовності до творчої взаємодії з дітьми дошкільного віку та набувають розвитку у процесі професійної підготовки в умовах магістратури.

Дослідницею визначено компоненти творчого потенціалу магістра дошкільної освіти – мотиваційний, когнітивний, креативний, операційний і рефлексивний.

Вдалим є обґрунтування дисертанткою розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти як обов'язкового складника його професійної підготовки у закладі вищої освіти.

У другому розділі «**Структурно-функціональна модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти**» здійснено обґрунтування та розроблення структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної освіти.

Визначено критерії, показники та рівні розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти, а також здійснено діагностування сучасного стану розвитку їхнього творчого потенціалу з допомогою розробленого критерійно-діагностувального комплексу з метою отримання достовірної інформації про рівень розвитку кожного структурного компонента досліджуваного явища та визначення й характеристика рівнів розвитку творчого потенціалу студентів на початок формувального етапу педагогічного експерименту. Тут простежуються новаторські розробки автора, які вирізняються оригінальністю, дієвістю і водночас високою результативністю.

Результати, отримані на констатувальному етапі експерименту (інноваційний рівень продемонстрували 19,7 % учасників експерименту, виражений – 49,7 % і латентний – 30,6 %), дали підстави виділити авторці низку негативних чинників у реальній освітній практиці розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у професійній підготовці.

Авторське бачення процесу розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки та подолання цих проблем презентовано у вигляді цілісної структурно-функціональної моделі (рис. 2.2, стор. 117 дисертації), що складається з цільового, теоретико-методологічного, технологічного, методичного та оцінювально-результативного блоків. Заслугове окремого відзначення позиційне розміщення запропонованих елементів моделі, зумовлене логікою, прогностичністю, діагностичністю та циклічністю освітнього процесу, зорієнтованого на розвиток творчого потенціалу магістра дошкільної освіти.

Позитивним також є визначення дисертанткою найважливіших напрямів вдосконалення змісту підготовки магістра дошкільної освіти в контексті розвитку його творчого потенціалу: удосконалення нормативного забезпечення підготовки магістра; вивчення професійно-педагогічних дисциплін з опорою на творчі проблемно-пошукові завдання; упровадження в освітній процес вибіркової навчальної дисципліни «Основи розвитку

творчого потенціалу майбутнього вихователя дошкільного начального закладу»; творчий підхід до організації педагогічної практики; педагогічний супровід творчості студентів.

Третій розділ **«Експериментальна перевірка структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки»** містить опис перебігу експериментальної навчально-виховної діяльності, детальний аналіз результатів педагогічного експерименту, який засвідчив відсутність суттєвої позитивної динаміки в контрольній групі, що не зазнавала експериментального впливу, та наявність суттєвих змін як результату цілеспрямованої експериментальної освітньої діяльності в експериментальній.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалася в три етапи (констатувальний, формувальний та узагальнювальний). Різними видами дослідження було охоплено 183 студентів, які навчаються за спеціальністю «Дошкільна освіта». Для перевірки дієвості структурно-функціональної моделі було створено дві групи: у контрольній групі перебувало 92 студента, в експериментальній групі – 91 студент.

З метою реалізації авторської моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки дисертанткою було проведено: проблемні та інтерактивні лекції, лекції-прес-конференції, семінари-бесіди, відеолекторії, мозковий штурм, педагогічну майстерню-лабораторію, тренінг, розв'язання педагогічних задач, виконання творчих вправ із використанням педагогічних ситуацій («Коллективний етюд», «Моделювання ситуації з неповними даними», «Портрет педагога», «Назви», «Стенографія» тощо), практичні вправи («Бути педагогом», «Досвід моїх помилок», «Портрет», «Реалізація наших умінь», «Творче життя», «Малюнок власного професійного Я», «Творча особистість педагога»), моделювання та проектування проблемних ситуацій за аналогією; здійснено побудову схеми вимог до процесу діагностики творчої особистості педагога, розробку програми вдосконалення якостей власної особистості на основі плану-проекту; використано технології цілепокладання, проектування та моделювання карти складових власної особистості, побудови асоціативного ряду, майнд-мап, порівняльних таблиць та схем взаємозв'язку понять педагогіки творчості; проблемно-пошукових, дослідницьких, модульно-розвивальних та імітаційно-ігрових методів під час освітньої діяльності та у процесі розробки конспектів навчальних занять, педагогічних скарбничок вихователя, тренінгових вправ, педагогічних ситуацій, наочного матеріалу, порадики вихователю/викладачу під час виконання завдань педагогічної практики; оновлено зміст навчального матеріалу за циклом професійно-практичної підготовки магістра дошкільної освіти; створено й упроваджено у процес професійної підготовки магістрів вибірково навчальну дисципліну «Основи розвитку творчого потенціалу майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу» тощо.

Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному зображенні (таблиці та рисунки), які суттєво розширюють й унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Вірогідність результатів педагогічного експерименту визначено за допомогою статистичного критерію однорідності К. Пірсона (χ^2), що підтверджує ефективність розробленої структурно-функціональної моделі.

Загальні **висновки** логічно випливають зі змісту роботи, у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практиками. Дисертанткою правильно подано список використаних джерел, який оформлений згідно вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Результати дослідження може бути використано викладачами закладів вищої освіти під час розроблення й оновлення освітніх програм підготовки фахівця за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», програм навчальних дисциплін і програм педагогічних практик; у системі підвищення кваліфікації та перекваліфікації педагогів закладами післядипломної педагогічної освіти.

Головні результати дослідження представлено у 22 одноосібних наукових працях та 2 у співавторстві, з них 1 – в зарубіжному періодичному фаховому виданні, введеному до міжнародних наукометричних баз, 9 статей у наукових фахових виданнях України, із яких 3 – публікації в наукометричних виданнях, 11 – тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація і автореферат відповідають чинним правилам і вимогам. Основні положення автореферату й дисертації – ідентичні.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, відзначаючи теоретичну новизну та практичне значення запропонованої до захисту дисертації, звернемо увагу на окремі недоліки, висловимо зауваження та побажання:

1. Підрозділ 1.1. дещо переобтяжений матеріалом, що стосується загальних положень теорій розвитку особистості. Водночас, вважаємо, що дисертанту варто було більш глибоко схарактеризувати поняття «розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти», приділити увагу його генезі та компонентам.

2. Ураховуючи належний теоретичний рівень дисертації, вважаємо, що робота тільки б виграла, якби дисертантка проаналізувала би зарубіжний,

зокрема, європейський досвід розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки та визначила, що саме з цього досвіду використано під час педагогічного експерименту. Це підкреслило б значущість дисертаційного дослідження у контексті євроінтеграційних процесів.

3. При проведенні констатувального етапу експерименту до діагностики рівнів розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти дисертанткою залучено тільки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» магістерського рівня вищої освіти. Робота значно виграла б, якби містила результати опитування викладачів, які безпосередньо впливають на розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти.

4. Дисертанткою вдало спроектовано модель розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки (стор. 117 дисертації). Проте у моделі доцільно було б більш конкретно відобразити зміст, деталізувати форми, методи, засоби, функції викладача закладу вищої освіти у контексті розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти. За цієї умови модель стала би більш досконалою.

5. Однією з організаційно-педагогічних умов розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки згідно моделі автор визначає організацію творчого освітнього середовища. Потребує уточнення його суті, функції та механізм реалізації цієї умови в педагогічній практиці.

6. Зважаючи на зміни, які відбуваються у вищій школі, питанню самостійної роботи студентів надається особливого значення. Вважаємо, що робота значно виграла б, якщо авторкою дисертації питання організації самостійної роботи магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки було подано ширше.

7. Одним із напрямів реалізації структурно-функціональної моделі розвитку творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки дисертанткою визначено творчий підхід до організації педагогічної практики. Доцільним було б розмістити у додатках зразки методичних рекомендацій до навчально-методичного забезпечення практики студентів, розробленого здобувачем. Це стосується і третього розділу роботи (зокрема п. 3.3.), який переобтяжений рисунками та таблицями. Частина з них раціонально було б об'єднати або перенести у додатки, що уможливило б більш концентроване сприйняття тексту розділу, де подається опис етапів проведення та результатів експериментальної роботи.

Висловлені зауваження та побажання лише засвідчують величезні перспективи та відкритість досліджуваної проблеми, мають рекомендаційний характер й не впливають на загальну високу оцінку дисертації Ємчик Олександри Григорівни, яка здійснена на належному науковому рівні та носить характер закінченого самостійного наукового дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Ємчик Олександри Григорівни «Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки» є самостійною науковою працею, яка повністю відповідає профілю спеціалізованої вченої ради та вимогам, що висуваються до дисертацій (пункти 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами в 06.09.2016 р.)), а її автор Ємчик Олександра Григорівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

[Signature] Л. В. Зданевич

Підпис Зданевич Л. В. засвідчую

Начальник відділу кадрів ХГПА

[Signature] В. М. Барановська